

Keeleinspeksiooni 2019. aasta tegevuse aruanne

I. Ülevaade keeleseaduse täitmise järelevalvest 2019. aastal

Keeleinspeksioon on Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis teeb riiklikku järelevalvet keeleseaduse ning teiste keeleoskust ja keelekasutust reguleerivate õigusaktide täitmise üle.

2019. aastal töötas Keeleinspeksioonis 16 inimest, neist 11 otseselt keeleseaduse täitmise järelevalvega tegelevat ametnikku. Inspeksioon kasutas 2019. aastal tegevuskuludeks 414 981 eurot riigieelarvelisi vahendeid.

Peamised tegevusvaldkonnad olid töötajate ja ametnike eesti keele oskuse kontroll, eesti keele kasutamise nõuete täitmise kontroll seadusega määratud valdkondades ning eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistava täienduskoolitusasutuste õppekavade ja tegevuse vastavuse hindamine täienduskoolituse standardis sätestatud nõuetele.

Ametnike või töötajate eesti keele oskuse kontrollimisel koostati 2019. a jooksul kokku 2712 kontrollakti, sealhulgas esmakontrollis 1060 akti ja järelkontrollis 1652 akti. Aasta jooksul saadeti keeleseaduse täitmise järelevalve eri valdkondi puudutavates küsimustes välja ühtekokku 2166 kirja. Sunniraha rakendati 395 korral, sh ühel korral juriidilise isiku suhtes.

II. Eesti keele oskuse nõuete täitmise järelevalve

Hariduse valdkonna töötajate eesti keele oskust kontrolliti kokku 59 õppeasutuses (sh 6 erakoolis ja 4 kutseõppeasutuses) Tallinnas, Tartus, Kohtla-Järvel, Jõhvis, Narvas, Sillamäel, Paldiskis, Kiviõlis, Keilas, Pärnus ja 38 lasteaias Tallinnas, Maardus, Tartus, Kallastel, Mustvees, Kolkjas ja Valgas.

Esmakontrolli käigus kontrolliti 203 haridustöötaja eesti keele oskust, neist 143 töötaja keeleoskus (70%) ei vastanud kehtestatud nõuetele ning neile tehti ettekirjutus sooritada tasemeeksam. Varem tehtud ettekirjutuse täitmist kontrolliti 605 haridustöötajal (koolides 362 ja lasteaedades 243). Selgus, et koolides oli ettekirjutuse täitnud 21 pedagoogi (5,8%) ja lasteaedades 30 (12,4%). Menetlus jätkub ühe eesti keelt mittevaldava Tallinna koolijuhiga suhtes. Ettekirjutus tehti Maardu uuele koolijuhile.

Tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonna töötajate keeleoskust kontrolliti kokku 15 tervishoiuasutuses: SA Ida-Viru Keskhaigla, Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskliinik, Ida-Tallinna Keskhaigla EMO, Hiiu Ravikeskus, SA Tallinna Lastehaigla, Valga Haigla AS, Kadrioru perearstikeskus, Nõmme tervisekeskus, Lõuna Eesti hooldekeskus, Paju Pansionaadid MTÜ, Mustamäe Päevakeskus, Läänemere Hambakliinik, Rakvere Haigla AS ja Lapssi OÜ rehabilitatsioonikeskus. Terviseameti ettepanekul kontrolliti apteegitöötajate eesti keele oskuse vastavust kehtestatud nõuetele 14 apteegis Tallinnas, Narvas ja Sillamäel. Kokku kontrolliti 44 apteegitöötaja eesti keele oskust. Esmakontrollis tehti 20 proviisorile ettekirjutus sooritada C1-taseme eksam, ühele töötajale B2-taseme eksam ja kahele B1-taseme eksam.

Tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas koostati kokku 325 akti, sh esmakontrollis 47 ja järelkontrollis 248. Esmakontrollis tuvastati 26 ebapiisava keeleoskusega töötajat ja järelkontrollis selgus, et ettekirjutuse oli täitnud 23 tervishoiutöötajat (9% ettekirjutuse saanutest). Koguti andmeid 204 töötaja keeleoskustunnistuse kohta.

Riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnike eesti keele oskust kontrolliti Narva Linnavalitsuses, kus koostati üks esmakontrolli akt eksami sooritamise ettekirjutusega. Järelkontrolli korras kontrolliti 30 linnaametnikule varem tehtud ettekirjutuse täitmist. Kahele linnaametnikule tehti ettekirjutus täiendada eesti keele oskust ning 28 juhul pikendati eksami tegemise tähtaega. Kohtla-Järve Linnavalitsuses pikendati 13 linnaametniku ettekirjutuse tähtaega ja tehti sunniraha hoiatus. Teabenõudele vastamiseks kontrolliti Kohtla-Järve abilinnapea, Maardu linnapea, Sillamäe aselinnapea ja Jõhvi vallavanema keeleoskust tõendavaid dokumente, kahele linnajuhile tehti ettekirjutus sooritada eesti keele eksam. Kontrolliti kahe Riigiprokuratuuri töötaja keeleoskust, ühe töötaja keeleoskus vastas nõutavale tasemele, teisele tehti tasemeeksami sooritamise ettekirjutus. Viru Maakohtu Narva kohtumajas kontrolliti esmakontrolli korras 10 kohtuametniku eesti keele oskust ja järelkontrollis 43 ametnikule tehtud ettekirjutuse täitmist. Kõigil neil pikendati ettekirjutuse täitmise tähtaega.

Politsei- ja Piirivalveameti Lõuna prefektuuri Valga jaoskonnas koostati üks järelkontrolli akt menetluse lõpetamise kohta seoses politseiametniku teenistusest vabastamisega. PPA Ida prefektuuri ametnike järelkontrollis selgus, et 42 politseiametnikuga on teenistussuhe lõpetatud. Järelkontrollis pikendati 21 politseiametnikule varem tehtud ettekirjutuse täitmise tähtaega. Politseiametnike eesti keele oskus on viimastel aastatel märkimisväärselt paranenud.

Päästeametnike eesti keele oskuse nõuete täitmist kontrolliti Päästeameti Ida Päästkeskuse Kiviõli ja Narva päästekomandos, Põhja Päästkeskuse Paldiski, Lilleküla, Keila, Lasnamäe, Pirita, Nõmme, Assaku, Muuga, Kopli ja Kesklinna päästekomandos. Kokku vesteldi 142 päästjaga, koostati 82 esmakontrolli akti, millest 17 aktis tehti eksami sooritamise ettekirjutus ja üheksale päästetöötajale tehti keeleoskuse täiendamise ettekirjutus. Järelkontrollis tuvastati, et 7-st varem tehtud ettekirjutusest oli üks täidetud osaliselt, nelja päästetöötaja ettekirjutuse täitmise tähtaega pikendati ja kahel juhul lõpetati menetlus teenistussuhte lõppemise tõttu. Kontrolliti ka Lõuna Päästkeskuse Tartu, Võru, Valga, Viljandi, Põlva ja Jõgeva päästeametnike eesti keele oskust tõendavaid dokumente. Rikkumisi ei tuvastatud.

Kokkuvõttes võib tõdeda, et 88% päästjatest valdab eesti keelt nõutaval või isegi sellest kõrgemal tasemel.

Müügi- ja teenindustöötajate eesti keele oskust kontrolliti kokku 119 kaupluses: sh Maxima (18 kauplust Tallinnas, peale selle Tartus, Võrus, Viljandis, Valgas), Rimi (12 kauplust Tallinnas, üks Valgas), Selveri (3 kauplust Tallinnas, üks Valgas), Prisma Peremarketi kauplus Tallinnas, Maksimarket, AS OG Elektra Grossi toidukaubad Tallinnas ja Coop Konsumi kauplustes. Kokku kontrolliti 1013 töötaja eesti keele oskust ja peale selle koguti andmeid 771 töötaja eesti keele oskust tõendavate dokumentide kohta. Esmakontrolli korras kontrolliti 519 müügitöötaja eesti keele oskust ja tuvastati, et eesti keele oskus vastab nõutavale tasemele 58 töötajal (11%). 491 töötajale tehti eesti keele tasemeeksami sooritamise ettekirjutus. Järelkontrollis kontrolliti 488 töötajale varem tehtud ettekirjutuse täitmist. Selgus, et ettekirjutuse oli täitnud 35 töötajat (7,1%) ning 131 töötaja suhtes lõpetati menetlus töölepingu lõpetamise tõttu.

Muu teeninduse valdkonnas kontrolliti 64 teenindusettevõtte töötaja (bussi- või taksojuhid, hotelliteenindajad, juuksurid jms) eesti keele oskust.

Teenindustöötajatele koostati 271 esmakontrolli akti, millest 170 aktis tuvastati keeleseaduse nõuetele mittevastav keeleoskus. Järelkontrollis selgus, et 88-st ettekirjutuse saanud teenindustöötajast oli ettekirjutuse täitnud kuus töötajat (6,8%). Koguti andmeid 233 teenindaja (sh bussi- ja taksojuhi) eesti keele oskust tõendavate dokumentide kohta.

Alustati AS SEBE bussijuhtide keeleoskuse kontrolliga, koostati 25 esmakontrolli akti (üks korras) ja lõpetati menetlus AS ATKO Grupp Valga bussijuhi suhtes töölepingu lõpetamise tõttu.

AS-is Eesti Raudtee ja AS-is Edelaraudtee koostati kokku 24 akti, neist kaks esmakontrolli ja 22 järelkontrolli akti (üks ettekirjutus on täidetud).

III. Eesti keele kasutamise nõuete täitmise järelevalve

Eesti keele kasutamise nõuete täitmise järelevalves kontrollisid keeleametnikud avaliku teabe ja reklaami ning asjaajamise, samuti tarbijateabe suhtes sätestatud nõuete täitmist kõikjal üle Eesti nii linnades kui ka väiksemates asulates (Tallinn, Tartu, Jõhvi, Kohtla-Järve, Pärnu, Rakvere, Valga, Elva, Otepää, Räpina, Sindi, Uulu, Narva, Sillamäe, Viljandi, Haapsalu, Maardu, Kunda, Paldiski, Keila, Rapla, Kuressaare, Harju-, Põlva-, Pärnu- ja Läänemaa vallad). Kõige rohkem eksimusi tuvastati keeleseaduse § 16 sätestatud teabekeele eestikeelsuse nõude vastu (võõrkeelne tegevuskoha nimetus, võõrkeelne reklaam) ning keeleseaduse § 17 sätestatud tarbija eestikeelse teabe saamise õiguse vastu. Tuvastatud rikkumiste menetlemisel saadeti välja 1052 kirja, neist 603 oli seotud avaliku teabe eestikeelsuse nõude rikkumisega. Kirjades selgitati keeleseaduse nõudeid ja tehti ettekirjutus või ettepanek viia avalik teave kooskõlla keeleseaduse nõuetega.

Aasta lõpuks olid ligikaudu pooled ettevõtjad keeleseaduse nõude täitnud, ülejäänute suhtes järelevalvemenetlust jätkatakse.

Hotellide avaliku teabe keeleseaduse nõuetele vastavust kontrolliti 58 hotellis (Tallinnas ja Pärnus), eksimusi keeleseaduse nõuete vastu tuvastati 57-s hotellis (ainult võõrkeelne teave) ning määrati tähtaeg eestikeelse teabe lisamiseks. Aasta lõpuks olid puudused kõrvaldatud 38 hotellis, ülejäänute suhtes jätkatakse järelevalvemenetlust.

Ärimajades kontrolliti avaliku teabe vastavust keeleseaduse nõuetele hoone fassaadil ja majajuhis. Kuna äriseadustik nimede keelsust ei reguleeri, siis lähtuti järelevalve tegemisel põhimõttest, et eestikeelne teave tuleb lisada vaid juhul, kui (võõrkeelne) ärinimi sisaldab liiginimetust või teavet ettevõtte tegevusvaldkonna kohta. 63-st kontrollitud ärimajast täideti 45-s ärimajas keeleametniku ettekirjutus määratud tähtaja jooksul, ülejäänute suhtes järelevalvemenetlus jätkub. Nii hotellide kui ka ärimajade puhul tutvuti ka nende veebilehtedega ning puuduste leidmisel (nt ainult võõrkeelne veebileht või kirjakeele normi eiramine) saadeti märgukiri ja tehti ettepanek puudused kõrvaldada.

Kakskeelseid tänavanimedele tuvastati Tallinnas, Tartus, Räpinas, Otepääl, Põltsamaal ja Elvas. Kohalikule omavalitsusele või kinnistu omanikule saadeti märgukiri ettepanekuga viia silt kooskõlla kohanimeseadusega. Enamik ettepanekutest täideti koheselt, menetlus kahe Tartu tänavasildi osas jätkub.

Avaliku teabe keelekasutust kontrolliti ka mitmetel suurüritustel (Raekoja platsi jõuluturul ja üle Eesti suuremate kaubanduskeskuste jõulumüükidel, Liivimaa mihklilaadal, Valga-Valka piirilaadal jms). Avaliku teabe ja müüjate keeleoskuse nõuete rikkumiste kohta tehtud tähelepanekud edastati ürituse korraldajatele, et neid arvestataks järgmisel aastal.

IV. Täienduskoolitusasutuse pidaja tegevuse vastavuse kontroll õigusaktides kehtestatud nõuetele

2019. aastal jätkati järelevalvet eesti keele kursuseid korraldavate koolitusasutuste tegevuse üle meile esitatud õppekavade vastavuse hindamise ning keeletundide külastamisega.

2019. aasta lõpuks on Haridus- ja Teadusministeeriumilt tegevusloa saanud 90 keeleafirmat, kokku on neis registreeritud 276 õppekava: neist 89 A2-tasemel, 82 B1-tasemel, 74 B2-tasemel ning 31 C1-tasemel. Keeleafirmades tegutseb kokku 466 eesti keele õpetajat, kelle kvalifikatsioon vastab seaduses sätestatud nõuetele. Neist 102 õpetajat tegutseb samal ajal mitmes koolitusfirmas; 12 õpetaja nimi on enam kui viie keeleõppefirma õpetajate nimekirjas.

2019. aastal sai tegevusloa 22 uut keeleafirmat ning 120 neis tegutsevat eesti keele õpetajat. Keeleinspeksiooni heakskiidu sai 45 õppekava, sh A2-tasemel 18, B1-tasemel 14, B2-tasemel 9 ning C1-tasemele 4 õppekava.

Õppetegevuse vastavust Haridus- ja Teadusministeeriumi kinnitatud õppekavale hinnati nii plaanilise järelevalve käigus kui ka Eesti Töötukassa ettepanekul. Tunde külastati 23 koolitusasutuses Tallinnas, Tartus, Kohtla-Järvel, Jõhvis, Narvas, Valgas ja Kallastel. Tundide külastamise käigus vesteldi õpetajaga, võimalusel ka koolitusasutuse juhiga ning õppijatega. Külastuse tulemused vormistati eelaktis, mis saadeti koolitusasutuse juhile tutvumiseks. Pärast koolitusasutuse juhi selgituste saamist vormistati akt tuvastatud puuduste kohta ja määrati tähtaeg nende kõrvaldamiseks. Kõige sagedamini esinevate puudustena võib nimetada, et õpperühmade moodustamisel ei ole alati piisavalt arvestatud õppijate keeleoskuse tasemega, tund ei vasta õppekavas esitatud teemale ega tasemele, meetodilised võtted on ühekülgsed, mis kokkuvõttes pärsib õpimotivatsiooni ja õppija soovi oma keeleoskust edendada.

V. Kaebuste lahendamine ja teabenõuetele vastamine

2019. aasta jooksul sai Keeleinspeksioon kokku 532 kaebust (kirja või telefoni teel ning kodulehe kaudu). Kõige sagedamini kaevati keeleoskamatute teenindajate peale (57%), ligikaudu veerandi moodustasid kaebused võõrkeelse avaliku teabe peale. Kaebusi tuli ka ainult võõrkeelse veebilehe, võõrkeelse asjaajamise, eestikeelse tõlke puudumise kohta võõrkeelsetes tele- ja raadiosaadetes, kirjakeele normi või keelekasutuse hea tava eiramise kohta avalikus keelekasutuses (sh nt radio või televisiooni saatejuhtide kõnes esinevate keelevigade kohta) jm keeleseaduse rikkumiste kohta. Viis kaebust tuli kakskeelse tänavanimesildi kohta. Kaebusi tuli kuulutusteportaalide (tööpakkumised, ost-müük) ainult vene- või ingliskeelsete kuulutuste peale. Kuna internetiportalide kuulutused ei ole avalik teave keeleseaduse § 16 mõttes, vaid need on käsitatavad pigem eraisikute vahelise suhtlusena, mida keeleseadus ei reguleeri, siis ei võetud neid kaebusi menetlusse, piirduti üksnes portaali pidaja teavitamisega kaebuse sisust. Kaebuste menetlemisel kontrolliti asjaolusid ja rikkumise tuvastamisel tehti ettepanek rikkumine kõrvaldada. Kaebuse esitajat teavitati menetluse alustamisest või kaebuse käiguta jätmisest juhul, kui kaebuse asjaolud ei leidnud kinnitust.

Keeleinspeksioon sai aasta jooksul 101 kirjalikku teabenõuet oma tegevusvaldkonna kohta. Kõige sagedamini puudutasid teabenõuded keeleoskustasemete kohaldamist eri ameti- ja töökohtadele, tasemeeksami sooritamise vabastamise tingimusi, eri aegadel välja antud keeleoskustunnistuste kehtivust ja nende vastavust keeleõppe raamdokumendi tasemetele, keeleõppe- ja eksamikorraldust ning keelelisi inimõigusi. Samuti küsiti korduvalt selle kohta, kas isikud ja ettevõtted võivad Facebookis jagada võõrkeelset teavet ja reklaami. Kuna Facebook on eraisikutele mõeldud suhtlusvõrgustik ning tegemist ei ole ametliku keelekasutusega, ei reguleeri keeleseadus Facebooki keelekasutust.

Teabenõuetele vastati määratud tähtaja jooksul. Ühele teabenõudele vastamisest keelduti isikuandmete kaitse seaduses sätestatud alusel.

VI. Personalitöö, koolitus, töökeskkond, asjaajamine, arendustegevused; koostöö

2019. aastal vaadati üle ja täiendati inspeksiooni sisemist töökorraldust reguleerivaid dokumente (teenistuskohade koosseis, asjaajamiskord, töösisekorraeeskiri ja ametijuhendid). Juhtivspetsialisti teenistuskohat nimetati finantsspetsialisti teenistuskohaks ning haldusjuhi teenistuskohat personali- ja haldusjuhi teenistuskohaks. Aasta jooksul korraldati kaks konkurssi inspektori vaba ametikoha täitmiseks. Esimese konkursi raames õnnestus inspektori ametikoht täita ainult üheks kuuks, teine konkurss osutus edukaks.

Inspeksiooni teenistujad osalesid vastavalt teenistuskohale järgmistel koolitustel: „Argumenteeritud tööalane suhtlemine“, „Protsessijuhtimine – asjakohane töövahend asutuse kvaliteedijuhtimises ja reorganiseerimises“, „Kuluarvestuse infosüsteemi (KAIS) kasutajakoolitus“, „Arenguvestluse läbiviimise koolitus“, „Avaliku teenistuse eetika“, „Uute riigiametnike ja töötajate sisseelamiskoolitus“, „TERE KAIS aruandluskeskkonna SAS VA (Visual Analytics)“ koolitus, „Sekretäri ja juhiabi motivatsioonipäev“, „Laetud akud“ ning HTMi haldusala koolitustel arhiivinduse, dokumendihalduse ja andmekaitse teemadel.

2019. aastal jätkati TERE Kuluarvestuse Infosüsteemis Keeleinspeksiooni kulumudeli loomist ja arendamist.

2019. aastal jätkus inspeksiooni arvutitöökoha- ja printimisteenuse ning kodulehe majutus- ja haldusteenuse koostöökokkulepe Registrate ja Infosüsteemide Keskusega.

Asutuses tegeldakse pidevalt menetlusprotseduuride täiustamise ja arendamisega, samuti on tagatud keeleseaduse täitmise järelevalve käigus kogutud teabe säilitamine ning analüüs.

Inspeksiooni tegevus vastab seadustele, protseduurireeglid ning menetlusnormid vastavad õigusaktidega sätestatule. Inspeksioonis on tagatud varade säilimine ning säästlik kasutamine. Inspeksiooni tegevust kajastav teave on usaldusväärne, tõene, õigeaegne ning läbipaistev.

Keeleinspeksioon jätkab keeleseaduse täitmise järelevalves koostööd Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakonna teabekandjate ja linnakujunduslike projektide läbivaatamise komisjoniga reklaami ja avalike siltide kavandite keelekasutuse keeleseaduse nõuetele vastavuse tagamisel, Tallinna Munitsipaalpolitsei Ametiga taksojuhtide keeleoskuse küsimustes, politseiasutustega turvatöötajate eesti keele oskuse kontrollimisel ning tarbijakaitseametiga tarbijatelt laekunud kaebuste lahendamisel.

Järelevalvejuht Merle Loodus-Adamson ja nõunik Hele Pärn osalevad Integratsiooni Sihtasutuse erinevate keeleõppehangete hindamisel.

Peainspektor Helgi Treimuth osaleb Lõuna-Eesti riigiasutuste juhtide korralistel nõupidamistel, vaneminspektor Roman Kallas osaleb Siseministeeriumi uussisserändajate kohanemisprogrammis.

VII. Inspeksiooni tegevust ning keelepoliitikat käsitlevad artiklid ja ettekanded

1. Vene kooli üleminekust eesti õppekeelele; Ilmar Tomusk, Õiguskeel nr 1, 2019;
2. Sada aastat Eesti riigikeelt, ettekanne 24. jaanuaril 2019 Teaduste Akadeemias toimunud konverentsil „Eesti riigikeele sajand“; Ilmar Tomusk, avaldatud ajakirjas Looming nr 3, 2019;
3. Keeleseadus vajab täiendamist; Ilmar Tomusk, Õpetajate Leht 08.03.2019;
4. Mida Keeleinspeksioon päriselt teeb; Ilmar Tomusk, Postimees.ee 11.03.2019;
5. Riigikeel – riigi tähtsaim keel; Ilmar Tomusk, Postimees 04.06.2019;
6. Eesti keel – emakeel ja riigikeel; Ilmar Tomusk, ajakiri Raamatukogu nr 4/2019;
7. 100-aastase riigikeele tervislikust seisundist, ettekanne raamatukogupäevade avakonverentsil 21.10.2019; Ilmar Tomusk, avaldatud ERÜ aastaraamatus 2019;
8. Mis keeles räägib Jumal? Ilmar Tomusk, ettekanne riigikeele aastale pühendatud Riigikogu palvushommikusöögil 4.12.2019.